

Ks. Grzegorz Ignatowski

Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

PROBLEMATYKA WSPÓŁCZESNEJ RODZINY W ŚWIETLE WSPÓLNYCH DOKUMENTÓW NACZELNEGO RABINATU IZRAELA I STOLICY APOSTOLSKIEJ

Ogłaszając Dekret o ekumenizmie *Unitatis redintegratio* oraz Deklarację o stosunku Kościoła do religii niechrześcijańskich *Nostra aetate*, Ojcowie Soboru Watykańskiego II zdecydowali, że należy rozpocząć oficjalny dialog ekumeniczny i międzyreligijny. Pierwszy z nich ma na celu doprowadzenie podzielonych chrześcijan do zjednoczenia. Dialog z wyznawcami religii pozachrześcijańskich – mimo że na stałe zadomowił się w strukturach Kościoła katolickiego – nie ma tak wyraźnie i zdecydowanie sprecyzowanego celu. W jego najnowszej historii należy wymienić przede wszystkim dwukrotne spotkania Jana Pawła II z światowymi przywódcami religijnymi w Asyżu (27 października 1986 r. oraz 24 stycznia 2002 r.). Celem spotkań w mieście św. Franciszka była modlitwa zwierzchników religijnych o pokój na całym świecie oraz potwierdzenie przez nich woli współpracy w palących kwestiach społecznych¹. Począwszy od pontyfikatu Pawła VI, szczególne miejsce w dialogu międzyreligijnym zajmują relacje katolików z wyznawcami judaizmu. Wspólne rozmowy mają swoją własną i bogatą historię. Znaczą je przede wszystkim wizyty Jana Pawła II w rzymskiej Synagodze Większej (13 kwietnia 1986 r.), w Instytucie Pamięci Męczenników i Bohaterów Yad Vashem oraz modlitwa przy Ścianie Zachodniej w Jerozolimie (23 i 26 marca 2000 r.). Mając na uwadze relacje katolicko-żydowskie oraz ich dalsze perspektywy, Jan Paweł II we wspomnianej synagodze stwierdził, że „chcemy przypomnieć przede wszystkim współpracę na rzecz człowieka, jego życia od początku aż do śmierci, na rzecz jego godności, jego wolności, jego praw, jego rozwoju w społeczeństwie często pogrążonym (...) w agnostycyzmie i indywidualizmie, cierpiącym z powodu gorzkich konsekwencji egoizmu i przemocy, Żydzi i chrześcijanie są stróżami i świadkami etyki określonej przez Dziesięć Przykazań”². Elio Toaff, główny rabin Rzymu, powiedział wówczas, że zagadnienia społeczne stanowią trwałe elementy dalszych wspólnych badań i inicjatyw. Przyznał mianowicie, iż „naszym wspólnym zadaniem powin-

¹ Światowe spotkania przywódców religijnych w Asyżu omawia E. Sakowicz, *Principia dialogu Kościoła katolickiego z religiami Dalekiego Wschodu i Indii*, Warszawa 2006, s. 382-386. Podczas modlitwy na Anioł Pański w dniu 1 stycznia 2011 r. Benedykt XVI zapowiedział, że w 25. rocznicę pierwszego spotkania asyżskiego odbędzie pielgrzymkę do miasta św. Franciszka i na tę pielgrzymkę zaprosił wszystkich przedstawicieli religii o zasięgu światowym.

² Jan Paweł II, *Odnalezione braterstwo*. Przemówienie, 13 kwietnia 1986 r., L'Osservatore Romano, wyd. pol. 4,7 (1986), s. 26.

no być głoszenie, że (...) z podstawowej wolności człowieka wynikają także jego niezbywalne prawa, jak prawo do życia, do wolności myśli, sumienia i religii”³. Aktualnie drogę dialogu katolicko-żydowskiego wyznacza postawa i wypowiedzi Benedykta XVI. Z zainteresowaniem odnotowana została jego wizyta w tej samej rzymskiej synagodze, 17 stycznia 2010 r.⁴ Należy jednak pamiętać, że były to już trzecie odwiedziny żydowskiego domu modlitwy przez Benedykta XVI. Wcześniej obecny papież był w synagogach w Kolonii (19 sierpnia 2005 r.) oraz w Nowym Jorku (18 kwietnia 2008 r.).

Podczas braterskiego spotkania w synagodze rzymskiej Benedykt XVI podkreślił nieodwracalność dialogu rozpoczętego z Żydami: „Sobór dał decydujący bodziec do tego, aby z zaangażowaniem i w sposób nieodwracalny wejść na drogę dialogu, braterstwa i przyjaźni”. Te szczytne cele realizuje w Kościele katolickim Komisja ds. Kontaktów Religijnych z Judaizmem. Prowadzi ona oficjalny dialog z największymi organizacjami żydowskimi na świecie w ramach prac Międzynarodowego Katolicko-Żydowskiego Komitetu Łączności⁵. Drugą ważną instytucją, która powstała po pielgrzymce Jana Pawła II do Ziemi Świętej w roku 2000, jest Komitet Jerozolima-Watykan. Ze strony żydowskiej należą do niego przedstawiciele Naczelnego Rabinatu Izraela, a z katolickiej członkowie lub delegaci wspomnianej powyżej watykańskiej Komisji.

1. RELACJE KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO Z NACZELNYM RABINATEM IZRAELA

Dla naszych dalszych rozważań należy podkreślić dwie rzeczy. Po pierwsze, przedmiotem uwagi Benedykta XVI stały się zagadnienia dotyczące rodziny i jej wyzwań, które należałoby podejmować w ramach dialogów i współpracy katolicko-żydowskiej. W liście skierowanym do kard. Waltera Kaspera (ówczesnego przewodniczącego Komisji ds. Kontaktów Religijnych z Judaizmem) 27 października 2005 r. papież podkreślił: „patrząc w przyszłość, wyrażam nadzieję, że zarówno w dialogu teologicznym, jak i w codziennych kontaktach i współpracy chrześcijanie i Żydzi będą dawać coraz bardziej przekonujące świadectwo o Jedynym Bogu i Jego przykazaniach, o świętości życia, o poszanowaniu ludzkiej godności, o prawach rodziny i o potrzebie budowania świata opartego na sprawiedliwości, pojednaniu i pokoju, dla dobra przyszłych pokoleń”⁶. W cytowanym

³ E. Toaff, *Pragniemy z ufnością wkroczyć w nowy okres dziejów*, L'Osservatore Romano, wyd. pol. 4,7 (1986), s. 26.

⁴ Wizytę Benedykta XVI w synagodze rzymskiej prezentuje G. Ignatowski, *Znaczenie wizyty Benedykta XVI w synagodze rzymskiej dla relacji katolicko-żydowskich*, Studia i Dokumenty Ekumeniczne 2,26 (2010), s. 66-77.

⁵ Na temat Międzynarodowego Katolicko-Żydowskiego Komitetu Łączności zob.: *Fifteen Years of Catholic-Jewish Dialogue 1970-1985*, Città del Vaticano-Roma 1988.

⁶ Benedykt XVI, *Wspólnie dawajmy świadectwo o Bogu*. Przesłanie z okazji 40. rocznicy ogłoszenia Deklaracji *Nostra aetate*, 26 października 2005 r., L'Osservatore Romano, wyd. pol. 2,27 (2006),

już powyżej przemówieniu z synagogi rzymskiej czytamy natomiast, że Dekalog, który „nakazuje szanować życie i bronić go przed wszelką niesprawiedliwością i nadużyciem, uznaje bowiem wartość każdej osoby ludzkiej, stworzonej na obraz i podobieństwo Boże. Jakże często w każdym zakątku ziemi, bliskim lub dalekim, wciąż jeszcze deptane są godność, wolność i prawa człowieka”. Wyznaczając pola współpracy dla katolików i wyznawców judaizmu, Benedykt XVI przypomniał, że Dekalog nakazuje „ochronę i umacnianie świętości rodziny, w której osobiste i odwzajemnione, wierne i definitywne «tak» wypowiedziane przez mężczyznę i kobietę otwiera perspektywę przyszłości, prawdziwego człowieczeństwa każdego z nich, i jednocześnie otwiera na dar nowego życia. Dawanie świadectwa, że rodzina wciąż jest podstawową komórką społeczną oraz pierwszym środowiskiem, w którym człowiek uczy się cnót i w nich zaprawia, stanowi cenną posługę, poprzez którą można się przyczynić do budowania świata o bardziej ludzkim obliczu”⁷. Wypowiedź papieża współbrzmi ze słowami naczelnego rabinu Rzymu Ricardo di Segni. W swoim wystąpieniu zaznaczył, że współpraca powinna skoncentrować się przede wszystkim na kwestii ochrony środowiska naturalnego. Dodał jednak, że kolejnymi dziedzinami, w których powinno realizować się wspólne działanie jest „świętość życia, godność człowieka, jego wolność i potrzeba sprawiedliwości, a także etyka (...)”⁸.

Po drugie, wielokrotnie były doceniane przez Benedykta XVI osiągnięcia Komitetu Jerozolima-Watykan. W rzymskiej Synagodze Większej stwierdził, że jego prace „są znakiem świadczącym o wspólnej woli kontynuowania otwartego i szczerego dialogu”⁸. Niemal rok wcześniej, 12 maja 2009 r. podczas odwiedzin Naczelnego Rabinatu Izraela w Jerozolimie zauważył, że „źródłem wielkiego zadowolenia był dla mnie od początku mego pontyfikatu widok owoców dotychczasowego dialogu między delegacją Komisji ds. Stosunków Religijnych z Judaizmem a delegacją Naczelnego Rabinatu Izraela ds. Stosunków z Kościołem katolickim. Pragnę podziękować członkom obu delegacji za oddanie i ciężką pracę na polu wcielenia w życie tej inicjatywy, której tak bardzo pragnął mój czcigodny poprzednik papież Jan Paweł II (...)”⁹.

s. 46. W synagodze kolońskiej zauważył, że „nasze bogate wspólne dziedzictwo i nasze braterskie stosunki, nacechowane rosnącym zaufaniem, zobowiązują nas do dawania razem coraz bardziej zgodnego świadectwa oraz do konkretnej współpracy w dziele obrony i umacniania praw człowieka i świętości ludzkiego życia, wartości rodziny, sprawiedliwości społecznej i pokoju na świecie”. Zob. Benedykt XVI, *Dekalog naszym wspólnym dziedzictwem i zobowiązaniem*. Przemówienie, 19 października 2005 r., L'Osservatore Romano, wyd. pol. 10,26 (2005), s. 18. Wizytę Benedykta XVI w synagodze kolońskiej prezentuje W. Chrostowski, *Żydzi i judaizm w nauczaniu Benedykta XVI*, *Collectanea Theologica* 2,76 (2006), s. 46-50.

⁷ Benedykt XVI, *Chcemy tworzyć nadal więź prawdziwego braterstwa z narodem Przymierza*. Przemówienie, 17 stycznia 2010 r., L'Osservatore Romano, wyd. pol. 3-4,31 (2010), s. 28.

⁸ Tamże.

⁹ Benedykt XVI, *Kościół nie zawróci z drogi trwałego pojednania*. Przemówienie, 12 maja 2009 r., L'Osservatore Romano, wyd. pol. 7-8,30 (2009), s. 15. Przyjmując w Watykanie delegację Wielkiego Rabinatu Izraela 12 marca 2009 r., papież zauważył: „Ważny dialog, który prowadzicie, jest

Mając na uwadze powyższe wypowiedzi, zauważmy, że Komitet Jerozolima-Watykan utworzony został 5 czerwca 2002 r. Od początku swojego istnienia obraduje on dość systematycznie¹⁰. W minionych latach jego członkowie podejmowali następujące zagadnienia:

1. Jerozolima, 5 czerwca 2002 – Kwestie organizacyjne.
2. Rzym, 23–27 lutego 2003 – Świętość ludzkiego życia oraz wartości rodzinne.
3. Jerozolima, 1–3 grudnia 2003 – Znaczenie Pisma świętego dla społeczeństwa i edukacji przyszłych pokoleń.
4. Watykan, 17–19 października 2004 – Chrześcijananie i Żydzi jako partnerzy w głoszeniu moralnych wartości.
5. Jerozolima, 26–28 czerwca 2005 – Relacje między władzą cywilną a religijną.
6. Rzym, 26–28 lutego 2006 – Religia wobec techniki i życia ludzkiego.
7. Jerozolima, 11–13 marca 2007 – Wolność religijna i sumienia oraz jej ograniczenia.
8. Watykan, 17–19 stycznia 2010 – Katolickie i żydowskie nauczanie na temat stworzenia i ochrony środowiska naturalnego.
9. Jerozolima, 29–31 marca 2011 – Wyzwania wiary dla przywódców religijnych w zsekularyzowanym świecie.

To krótkie przedstawienie kolejnych miejsc obrad i podejmowanej wówczas tematyki pozwala zauważyć, że Komitet nie obradował zarówno w 2008 r., jak i w 2009 r. Powodem przerwania prac była decyzja podjęta przez żydowskich członków Komitetu, którzy zaprotestowali w ten sposób przeciwko zmianom dokonany przez Kościół w wielkopiątkowej modlitwie za Żydów. Uznali oni, że dominuje w niej przekonanie o konieczności nawrócenia narodu żydowskiego na chrześcijaństwo¹¹.

2. ZAGADNIENIE RODZINY WE WSPÓLNYCH DOKUMENTACH

W naszych analizach pojawia się jedno znaczące pytanie: W jakim zakresie zagadnienie rodziny – kwestia zaproponowana przez Benedykta XVI jako pole dla współpracy katolików i członków narodu żydowskiego – podejmowana była w pracach Komitetu Jerozolima-Watykan? Wyjaśnijmy, że wskazana problematyka

owocem historycznej wizyty mojego umiłowanego poprzednika Papieża Jana Pawła II w Ziemi Świętej w marcu 2000 r. To on pragnął dialogu z żydowskimi instytucjami religijnymi w Izraelu i dzięki jego poparciu udało się ten cel zrealizować”, zob. *Oby chrześcijanie, Żydzi i muzułmanie mogli żyć w pokoju w Ziemi Świętej*, L'Osservatore Romano, wyd. pol. 5,30 (2009), s. 48.

¹⁰ Na temat prac Komitetu zob. G. Ignatowski, *Zmierzając ku braterstwu*, Łódź 2008.

¹¹ Na temat rozbieżności stanowisk zob. W. Kasper, *Wielkopiątkowa modlitwa za Żydów. Dyskusje wokół ostatnich zmian*, L'Osservatore Romano, wyd. pol. 5,29 (2008), s. 59.

podjęta została w dwóch dokumentach opracowanych przez Komitet. Krótko zagadnienie rodziny zasygnalizowano w oświadczeniu przyjętym w Jerozolimie w 2007 r. Przypomnijmy, że spotkanie poświęcone było problematyce wolności religijnej i sumienia. Członkowie Komitetu uznali wówczas, że każdy człowiek ma prawo do wyboru własnej religii. Swobody w decydowaniu o swojej wierze nie może ograniczać zarówno żadne państwo, jak i wspólnota religijna. Sygnatariusze deklaracji przyznali, że „historia pokazuje, że wspólnoty religijne nie zawsze były wierne tym wartościom”. Z powodu tej właśnie bolesnej przeszłości uznano, iż wyjątkowa odpowiedzialność spoczywa na przywódcach duchowych i na samych wspólnotach. Chcąc w przyszłości zapobiegać niewłaściwemu wykorzystaniu religii oraz edukacji, stwierdził Komitet, należy troszczyć się o poszanowanie godności każdego człowieka. Na niej opiera się istota „zdrowego, stabilnego, żyjącego w pokoju społeczeństwa”. W wychowaniu do poszanowania godności każdego człowieka „szczególna rola przypada rodzinom, szkołom, władzom państwowym i społecznym”, a także środkiem społecznego przekazu¹².

Zaprezentowane główne idee krótkiego dokumentu z Jerozolimy mogą prowadzić do zbyt pochopnego wniosku, że Komitet nie podjął istotnych problemów dotyczących rodziny. Nic jednak bardziej błędnego! Wprawdzie uchwalony wówczas tekst bezpośrednio nie dotyczy życia współczesnych demokratycznych społeczeństw, to jednak prawa człowieka do wyrażania swoich przekonań religijnych są w dalszym ciągu nieprzestrzegane w wielu miejscach świata. Nie trzeba też nikogo przekonywać, że prawo oraz obowiązek do wychowania potomstwa w postawie szacunku dla godności człowieka spoczywa przede wszystkim na rodzinach. W *Familiaris consortio* Jan Paweł II przypomniał, że na rodzicach spoczywa obowiązek kształtowania w dzieciach istotnych wartości życia ludzkiego. We współczesnych społeczeństwach „dzieci powinny nabyć nie tylko poczucie prawdziwej sprawiedliwości, która jedyna prowadzi do poszanowania godności osobistej każdego człowieka (...)”¹³.

Znacznie więcej miejsca problematyce rodziny poświęcił Komitet w 2003 r. Podczas rzymskich obrad przyjęto dwa dokumenty zatytułowane odpowiednio: *Świętość ludzkiego życia* oraz *Wartości rodziny*. Nietrudno zauważyć, że drugi z wymienionych tekstów w całości poświęcony jest zagadnieniu rodziny. Krótki, ponieważ składający się zaledwie z pięciu punktów tekst, stanowi wspólną odpowiedź chrześcijan i wyznawców judaizmu na wyzwania, przed którymi staje dzisiaj współczesna rodzina. Uważna lektura tekstu pozwala usystematyzować jego zasadnicze idee:

1. Małżeństwo jest monogamicznym związkiem mężczyzny i kobiety, a swój rodowód ma w woli Boga. Dokument powołuje się w tym miejscu

¹² Zob.: *The Delegation of the Holy See's Commission for Religious Relations with the Jews and the Chief Rabbinate of Israel's Delegation for Relations with the Catholic Church – Bilateral Commission Meeting*, Information Service. The Pontifical Council for Promoting Christian Unity 1-2,47 (2007), s. 21-22.

¹³ FC 37.

- na pierwszą księgę Pisma świętego, zaznaczając, że fundamentem każdej rodziny jest związek mężczyzny i kobiety, ponieważ Bóg stworzył człowieka na swój obraz: „stworzył mężczyznę i niewiastę” (Rdz 1,27).
2. Z perspektywy religijnej rodzina ma trwałą i nieprzemijającą wartość, gdyż Bóg pobłogosławił i uświęcił związek małżeński.
 3. Rodzina jest pierwszym i najważniejszym miejscem, w którym należy wychowywać dzieci. Dokument stwierdza wyraźnie, że „rodzina i jej jedność daje ciepło i chroni środowisko, które pozwala wychowywać dzieci”.
 4. Prawo do edukacji dzieci, także w dziedzinie przekonań religijnych, spoczywa przede wszystkim na rodzinie. Na uwagę zasługuje użycie w dokumencie terminu „edukacja”. Jest on znacznie szerszy niż określenie „nauczanie”. Nie ogranicza się on bowiem tylko do procesu zdobywania wiedzy, lecz obejmuje także wychowanie oraz ogół czynności i procesów mających na celu przekazywanie informacji. Uczestnicy obrad w Rzymie podkreślają, że rodzina ma prawo zagwarantować dzieciom „właściwą edukację zgodnie z tradycją i przekonaniem religijnymi”.
 5. W kontekście edukacji dokument wypowiada się stanowczo przeciwko związkom homoseksualnym, określanym coraz częściej w literaturze jako „związki jednopłciowe”. Jest to najobszerniejszy punkt całego dokumentu, który stwierdza, że „bardziej niż kiedykolwiek jesteśmy zobowiązani do edukacji dzieci – zarówno w domu, jak i w szkole – do wartości rodzinnych, zgodnie z bogactwem naszych tradycji religijnych”. Dokument podkreśla następnie, że rodzice powinni poświęcić dużo więcej czasu swoim dzieciom, okazując im miłość, ukierunkowując na pozytywne postawy. Pośród wielu ważnych wartości rodziny, czytamy w deklaracji – „powinniśmy podkreślić miłość, bezinteresowność, troskę o życie oraz wzajemną odpowiedzialność za dzieci i rodziców (Wj 20,12; Pwt 5,16). W takiej perspektywie nie możemy zgodzić się na to, aby alternatywą dla małżeństwa były związki partnerskie lub model rodziny innego typu”.
 6. Rodzina stanowi podstawę każdego społeczeństwa.
 7. Wyzwanie dla współczesnej rodziny stanowi rozwój współczesnej techniki. Członkowie Komitetu absolutnie nie negują jego pozytywnego wpływu na rozwój społeczeństw. Przypominają jednak, że dynamiczny postęp technologiczny ma także negatywny wpływ na rodzinę, ponieważ „dorośli oraz młodzież stają przed wypaczonymi i zdeprawowanymi przejawami życia, takimi jak przemoc i pornografia”¹⁴.

Zaprezentowane treści dokumentów Komitetu Jerozolima-Watykan pozwalają na wyprowadzenie kilku ważnych spostrzeżeń. Po pierwsze, kwestia rodziny

¹⁴ *Meeting between the Chief Rabbinate of Israel and the Holy See's Commission for Religious Relations with the Jews*, Information Service. The Pontifical Council for Promoting Christian Unity 1,43 (2003), s. 35-36.

w wymienionych tekstach prezentowana jest w kontekście edukacji. Fakt ten nie powinien nikogo dziwić. Trudno powiedzieć, w jakim stopniu odnajdujemy w dokumentach wpływ na to zagadnienie myśli żydowskiej. Należy bowiem pamiętać, że dla wszystkich Żydów edukacja zawsze zajmowała szczególne i wyjątkowe miejsce. Dobrze o tym wiedzą wszyscy, którzy są zaprzyjaźnieni z współczesnymi rodzinami żydowskimi. Ponadto, co nie jest w tym miejscu bez znaczenia, delegaci Naczelnego Rabinatu Izraela prezentują zdecydowanie tradycyjne stanowisko w poglądach dotyczących wychowania. Docenienie edukacji w środowiskach żydowskich nie zmienia uwagi, że podobnie jak chrześcijaństwo, także współczesny judaizm jest podzielony i zróżnicowany¹⁵.

W dokumentach zaznaczono, że prawo do wychowania dzieci, również w dziedzinie religijnej, spoczywa przede wszystkim na rodzinach. Bardzo wyraźnie podkreślają to dokumenty Kościoła katolickiego. Dla przykładu odwołajmy się w tym miejscu do sztandarowej *Karty Praw Rodziny*. Przypomina ona, że rodzina jest jedyną wspólnotą mogącą przekazywać wartości kulturowe, etyczne, społeczne, duchowe i religijne, istotne „dla rozwoju i powodzenia własnych członków oraz społeczeństwa”. W punkcie 5 tego dokumentu czytamy, że „rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie ze swoimi przekonaniem moralnymi i religijnymi, z uwzględnieniem tradycji kulturalnych rodziny, które sprzyjają dobru i godności dziecka”¹⁶. Podkreślmy jeszcze raz, że idee wyrażane przez katolików w *Karcie* dzielą ortodoksyjni Żydzi, gdzie każdy dom jest ogniskiem życia religijnego¹⁷.

Dokument rzymski w kilku miejscach stanowczo występuje przeciwko związkom homoseksualnym. Przypomnijmy, że w sposób zdecydowany na ten temat wypowiada się również Kościół katolicki. W dokumencie Kongregacji Doktryny Wiary z 3 czerwca 2003 r., który nosi tytuł *Uwagi dotyczące projektów legalizacji prawnej związków między osobami homoseksualnymi* czytamy: „W związkach homoseksualnych brakuje całkowicie elementów biologicznych i antropologicznych małżeństwa i rodziny, które mogłyby być racjonalną podstawą dla zalegalizowania prawnego takich związków. Nie są one w stanie zapewnić odpowiednio prokreacji i trwania rodzaju ludzkiego”. Kongregacja przypomina, że w związkach jednopłciowych jest również całkowicie nieobecny wymiar małżeński, który stanowi formę ludzką i uporządkowaną relacji seksualnych. Są one rzeczywiście ludzkie – powiada Kongregacja – jedynie „wtedy i tylko na tyle, na ile wyrażają i umacniają wzajemne wsparcie płci w małżeństwie i pozostają otwarte na przekazywanie życia”¹⁸. Czy w takim razie Kościół katolicki zyskuje w tym miejscu cennego sojusz-

¹⁵ Na ten temat zob. np. S. Krajewski, *Judaizm*, w: *Religia. Encyklopedia PWN*, t. 5, red. T. Gadacz, B. Milerski, Warszawa 2002, s. 259-264; H. Wouk, *To jest mój Bóg. Judaizm: wiara, prawo, etyka*, Warszawa 2002, s. 227-240.

¹⁶ *Karta Praw Rodziny*, L'Osservatore Romano, wyd. pol. 4,10 (1983), s. 7.

¹⁷ A. Unterman, *Żydzi. Wiara i życie*, Warszawa 2002, s. 198; C. Lawton, *Judaizm*, w: P. Morgan, C. Lawton, *Problemy etyczne w tradycjach sześciu religii*, Warszawa 2007, s. 213-217.

¹⁸ www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20030731_homosexual-unions_pl.html (26.04.2011).

nika? Odpowiedź jest pozytywna. Wynika ona z dwóch powodów. Po pierwsze, świadczy o tym uchwalony tekst deklaracji. Po drugie, zdecydowanie przeciwni związkom homoseksualnym są Żydzi ortodoksyjni. Gwoli sprawiedliwości należy dodać, że stanowiska takiego nie podzielają wyznawcy judaizmu reformowanego.

Cennym wnioskiem z analizy dokumentów Komitetu Jerozolima-Watykan jest fakt, że odwołują się one do Pisma świętego. Owszem, zauważą z pewnością w tym miejscu sceptycy, że deklaracje nie powołując się na Nowy Testament, zatracają w ten sposób chrystologiczny charakter. Wspólnie przyjęte teksty pozwalają jednak przypomnieć trwałą wartość Starego Testamentu dla chrześcijan.

Godne podkreślenia jest i to, że chrześcijanie oraz wyznawcy judaizmu potrafili wspólnie wypowiedzieć się na temat rodziny. Nie należy w tym miejscu przeoczyć spostrzeżenia, że prace Komitetu nie są znane szerszym kręgom zarówno wśród katolików, jak i w środowiskach żydowskich. Komitet – warto dodać – nie ma w polskiej literaturze jednego precyzyjnego określenia¹⁹.

Na koniec powiedzmy rzecz jeszcze jedną. Pojednanie między wyznawcami odmiennych religii stanowi wyzwanie dla ludzi wierzących, szczególnie dla przywódców religijnych. Prace Komitetu stanowią dlatego cenny wkład w tym dynamicznym procesie. W cytowanym powyżej przemówieniu z 12 marca 2009 r. Benedykt XVI zauważył, że „pracując razem, stawaliście się coraz bardziej świadomi, że u podstaw naszych tradycji religijnych leżą wspólne wartości”. Spotykając się w Rzymie albo Jerozolimie – kontynuował papież – „rozważaliście kwestie świętości życia, wartości rodzinnych, sprawiedliwości społecznej i postępowania etycznego, znaczenia Słowa Bożego zawartego w Piśmie świętym dla społeczeństwa i wychowania, relacji między zwierzchnością religijną a władzą cywilną, a także wolności religijnej i sumienia”²⁰.

Pojawiają się na koniec dwa pytania natury ogólnej. Po pierwsze, czy kontynuowanie prac zapoczątkowanych przez członków Komitetu nie powinno być znakiem nadziei dla ludzi wierzących, że przyszłość tradycyjnych wartości przekazywanych przez rodziny nie jest zagrożona? Kolejne jego spotkania, jak pokazuje zamieszczona wcześniej lista, odbywają się w Rzymie lub Jerozolimie. Rodzi się więc drugie pytanie: Dlaczego duch braterstwa nie zdominował wszystkich wcześniejszych relacji chrześcijańsko-żydowskich na przestrzeni minionych wieków i nie spotkano się w Jerozolimie już dwa tysiące lat temu, aby razem zaświadczyć o wartościach, jakie tkwią w każdej rodzinie?

¹⁹ Autor niniejszego opracowania wzorował się w tym przypadku na publikacji profesora K. Karskiego, *Watykan–Genewa. Zbiór dokumentów*, Warszawa 1986. Wspomniana książka prezentuje wspólne dokumenty Kościoła katolickiego i Światowej Rady Kościołów.

²⁰ Benedykt XVI, *Oby chrześcijanie, Żydzi i muzułmanie mogli żyć w pokoju w Ziemi Świętej*, s. 48-49.

SUMMARY

Modern Family Issues in the Light of the Common Documents of the Chief Rabbinate of Israel and of the Holy See

The official Catholic-Jewish dialogue began after the publication by Second Vatican Council of the Declaration on the Relationship of the Church to non-Christian Religious *Nostra Aetate*. At present, there are two official bodies which are responsible for the common relationship, such as the International Catholic-Jewish Liaison Committee (established in 1970) and the Jerusalem-Vatican Committee (created in 2002). The last one elaborated some documents concerning the problems of the collaboration in the fields of social issues, also of modern family. In the document published in 2003 the Jerusalem-Vatican Committee stated that the institution of the family stems from the will of the Almighty, who created human being in the image of God (Gn 1:27), and it strongly emphasized its opposition to same-sex unions. In the document elaborated in 2007 the Committee said that it was the family, in a specific way, which is responsible for education of the future generations towards respect for human dignity and freedom of religion.

Key words: Catholic Church, Judaism, marriage, family, homosexuality, same-sex union, tradition